

Πλαίσιο και ρυθμίσεις για την επαγγελματική ασφάλεια και υγεία στις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις στην ΕΕ – Πρόγραμμα SESAME

Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των Κινδύνων
Περίληψη

Συντάκτες

David Walters και Emma Wadsworth, Κέντρο Έρευνας του Κάρντιφ για το Εργασιακό Περιβάλλον (CWERC), Πανεπιστήμιο του Κάρντιφ, για την ερευνητική ομάδα έργου σχετικά με τις ασφαλείς μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις (SESAME).

Ευχαριστίες

Στη σύνταξη της παρούσας περίληψης συμμετείχαν οι βασικές ερευνητικές ομάδες του έργου SESAME: Monique Ramioul και Laurianne Terlinden, Ινστιτούτο Έρευνας για την Εργασία και την Κοινωνία, Katholieke Universiteit Leuven (HIVA-KU Leuven), Peter Hasle, Jan Vang και Bjarke Refslund, Κέντρο Βιομηχανικής Παραγωγής, Πανεπιστήμιο του Aalborg (CIP) και Ann-Beth Antonsson, Σουηδικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικής Έρευνας (IVL) (και τα δύο προαναφερθέντα ινστιτούτα ήταν υπεύθυνα για παλαιότερες εκδόσεις του κειμένου που εμφανίζεται στο Κεφάλαιο 6) και Lothar Lißner και Réka Zayzon, Kooperationsstelle Hamburg IFE (KOOP). Αξιοποιήθηκαν επίσης τα σχόλια των ευρύτερων ερευνητικών ομάδων του έργου SESAME, στις οποίες μετείχαν ερευνητές από το Πολυτεχνείο του Μιλάνου (POLIMI), τη Σχολή Οικονομικών και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Ταλίν, το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο του Ταλίν (TTU) και το Εθνικό Ινστιτούτο Έρευνας και Ανάπτυξης της Επαγγελματικής Ασφάλειας της Ρουμανίας (INCDPM, Ρουμανία).

Θέλουμε επίσης να εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας στα μέλη της συμβουλευτικής επιτροπής του έργου, Ellen MacEachen, Joan Eakin, Michael Quinlan και Jukka Takala, για τις εποικοδομητικές και εμπνευσμένες παρατηρήσεις τους επί της έκθεσης, καθώς και στη Vicky Parkin για τη συνεισφορά της στην εκπόνηση της τελικής έκδοσης. Τέλος, ευχαριστούμε το προσωπικό και τους εκπροσώπους των εστιακών πόλων του EU-OSHA για τα εύστοχα σχόλιά τους.

Διαχείριση έργου: Malgorzata Milczarek, Marine Cavet – (EU-OSHA)

**Η υπηρεσία Europe Direct σας βοηθά να βρείτε απαντήσεις
στα ερωτήματά σας για την Ευρωπαϊκή Ένωση**

Αριθμός δωρεάν τηλεφωνικής κλήσης (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Ορισμένες εταιρείες κινητών τηλεφώνων δεν επιτρέπουν την πρόσβαση σε αριθμούς 00 800 ή ενδέχεται να χρεώνουν αυτό το κλήση.

Περισσότερες πληροφορίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχονται από το διαδίκτυο (<http://europa.eu>).

Βιβλιογραφικό δελτίο υπάρχει στο οπισθόφυλλο της παρούσας έκδοσης.

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2016

ISBN: 978-92-9240-921-0

doi: 10.2802/506012

© Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία, 2016

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή με αναφορά της πηγής.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι πολύ μικρές και οι μικρές επιχειρήσεις (ΠΜΜΕ) αποτελούν τη ραχοκοκκαλιά της ευρωπαϊκής οικονομίας και καταλύτη της οικονομικής ανάπτυξης, της καινοτομίας, της απασχόλησης και της κοινωνικής ένταξης. Το ήμισυ σχεδόν του εργατικού δυναμικού της Ευρώπης απασχολείται σε πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις. Στις επιχειρήσεις αυτές, η αποτελεσματική διαχείριση της επαγγελματικής ασφάλειας και υγείας (ΕΑΥ) αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη διασφάλιση τόσο της ευημερίας των εργαζομένων όσο και της μακροπρόθεσμης οικονομικής βιωσιμότητας της επιχείρησης. Σύμφωνα, ωστόσο, με στατιστικές και μελέτες, τα μέτρα προστασίας της ασφάλειας και της υγείας μεγάλης μερίδας των εργαζομένων στις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις είναι πλημμελή, η δε διαχείριση της ΕΑΥ στις επιχειρήσεις αυτές δεν είναι πάντα αποτελεσματική. Το πρόβλημα αναγνωρίζεται στο Στρατηγικό Πλαίσιο που θέσπισε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Υγεία και την Ασφάλεια στην Εργασία κατά την περίοδο 2014–2020. Ένας από τους βασικούς στρατηγικούς στόχους του πλαισίου στο συγκεκριμένο τομέα είναι η ενίσχυση της ικανότητας των ΠΜΜΕ να λαμβάνουν αποτελεσματικά μέτρα πρόληψης των κινδύνων στην εργασία.

Προσπαθώντας να καλύψει το κενό ως προς τις απαιτήσεις και τις πρακτικές των εργασιακών χώρων σε θέματα ΕΑΥ, ο EU-OSHA ξεκίνησε ένα τριετές έργο (2014–2017) μεγάλης εμβέλειας, με στόχο τον προσδιορισμό βασικών παραγόντων επιτυχίας σε επίπεδο πολιτικής, στρατηγικής και πρακτικών λύσεων για τη βελτίωση της ΕΑΥ στις πολύ μικρές και τις μικρές επιχειρήσεις της Ευρώπης. Το έργο, το οποίο ανατέθηκε σε ομάδα ερευνητών της κοινοπραξίας SESAME (Safe Small and Micro Enterprises-Ασφαλείς Πολύ Μικρές και Μικρές Επιχειρήσεις), έχει τρεις βασικούς στόχους. Ένας στόχος είναι η συνεισφορά στις συστάσεις πολιτικής μέσω τεκμηρίωσης η οποία θα αξιοποιηθεί στις υπό εξέλιξη διαβουλεύσεις σχετικά με το ρυθμιστικό πλαίσιο της ΕΑΥ στις μικρές επιχειρήσεις της Ευρώπης. Άλλος στόχος είναι ο προσδιορισμός καλών πρακτικών, σε επίπεδο χώρων εργασίας, για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής διαχείρισης της ΕΑΥ και η διευκόλυνση της περαιτέρω ανάπτυξης των υφιστάμενων ή νέων πρακτικών εργαλείων, περιλαμβανομένου του διαδικτυακού, διαδραστικού εργαλείου εκτίμησης κινδύνων (OiRA). Τέλος, τα πορίσματα θα αξιοποιηθούν σε μελλοντικές έρευνες με σκοπό τη διεύρυνση των γνώσεων σχετικά με τους παράγοντες οι οποίοι καθορίζουν την επιτυχία των μέτρων ΕΑΥ στις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε ραγδαία εξελισσόμενες οικονομίες.

Στην έκθεση παρουσιάζονται τα ευρήματα της πρώτης φάσης του έργου, στο πλαίσιο της οποίας πραγματοποιήθηκε ανασκόπηση των διαθέσιμων γνώσεων σχετικά με την ΕΑΥ στις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις. Στην εν λόγω ανασκόπηση, εκτός από τις υφιστάμενες γνώσεις, εντοπίστηκαν τα κενά, διερευνήθηκε η διαθεσιμότητα και η αποτελεσματικότητα των μέτρων και διαδικασιών διασφάλισης της ΕΑΥ και εξετάστηκε το ρυθμιστικό πλαίσιο και η διαθέσιμη υποστήριξη. Τα πορίσματα αυτά συγκροτούν μια άρτια ερευνητική βάση στην οποία θα στηριχθούν τα επόμενα στάδια της τεκμηρίωσης των πολιτικών συστάσεων και η ανταλλαγή καλών πρακτικών. Για τον σκοπό αυτό, κατά την επόμενη φάση του έργου θα εξεταστούν πιο διεξοδικά οι ΠΜΜΕ ώστε να γίνουν κατανοητά τα προβλήματα και οι ανησυχίες από την πλευρά εργοδοτών και εργαζομένων σε ό,τι αφορά την ΕΑΥ στο εργασιακό περιβάλλον. Μετά από το στάδιο αυτό θα ακολουθήσει η περαιτέρω διερεύνηση -σε επίπεδο χάραξης πολιτικής, κοινωνικών εταίρων και επαγγελματιών του τομέα της ΕΑΥ- των βασικών παραγόντων της επιτυχίας πολιτικών, στρατηγικών και παρεμβάσεων στους χώρους εργασίας. Ο EU-OSHA θα δημοσιεύει και θα διαδίδει κατά τα προσεχή έτη τα ευρήματα που τεκμηριώνουν τις συστάσεις πολιτικής και τις καλές πρακτικές, συμβάλλοντας στη βελτίωση της ΕΑΥ στις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις.

Christa Sedlatschek

Διευθύντρια

Περίληψη

Οι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις αντιπροσωπεύουν το 99% σχεδόν των επιχειρήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και απασχολούν το 50% περίπου των ευρωπαϊκών εργαζομένων. Τα μεγέθη αυτά, καθώς και η σημασία των ΠΜΜΕ για την ευρωπαϊκή κοινωνία και οικονομία καθιστούν προφανή την ανάγκη λήψης αποτελεσματικών μέτρων πρόληψης των κινδύνων για την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές. Συνεπώς, η παρούσα ανασκόπηση στοχεύει σε μια ολοκληρωμένη ανάλυση πανευρωπαϊκής εμβέλειας, με αντικείμενο τη διαθέσιμη γνώση και εμπειρία σε θέματα ασφάλειας και υγείας των εργαζομένων στις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις. Η ανασκόπηση εστιάζει σε έρευνες σχετικά με τη φύση των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων και το ρόλο τους στην οικονομία της ΕΕ, τους δείκτες μέτρησης των επιπέδων θνησιμότητας και νοσηρότητας που έχει διαπιστωθεί ότι συνδέονται με την εργασία σε ΠΜΜΕ καθώς και στα μέτρα και τις διαδικασίες που εφαρμόζονται σε αυτές τις επιχειρήσεις για την πρόληψη των κινδύνων για τους εργαζομένους εντός του διαρθρωτικού, οικονομικού και πολιτικού πλαισίου των κρατών μελών της ΕΕ. Η ανασκόπηση φιλοδοξεί να συνεισφέρει στο διάλογο για τη μελλοντική χάραξη πολιτικής στο συγκεκριμένο τομέα, συμβάλλοντας παράλληλα στον εντοπισμό των αναγκών για νέες γνώσεις.

Η προσέγγιση που ακολουθεί η ανασκόπηση διαφοροποιείται από τις προσεγγίσεις προηγούμενων μελετών σε πολλά και σημαντικά σημεία.

Κατά πρώτον, η ανασκόπηση εστιάζει σε υλικό από τη συναφή ερευνητική βιβλιογραφία, το οποίο επιλέχθηκε βάσει αυστηρών κριτηρίων. Για τη βιβλιογραφική ανασκόπηση εφαρμόστηκε μια ρεαλιστική κριτική προσέγγιση, βάσει μιας τεχνικής που αποκαλείται *ρεαλιστική αξιολόγηση* για τη διερεύνηση του βαθμού προστιθέμενης αξίας σχετικά με το «τι λειτουργεί, για ποιους και σε ποιο πλαίσιο εφαρμογής» και όσον αφορά τα μέτρα και τις διαδικασίες ασφάλειας και υγείας στις ΠΜΜΕ και τις στρατηγικές και τους πόρους που τις υποστηρίζουν.

Κατά δεύτερον, πολλές από τις έρευνες στον τομέα της επαγγελματικής ασφάλειας και υγείας (ΕΑΥ) στις μικρότερες επιχειρήσεις εστιάζουν ως επί το πλείστον στις εμπειρίες και τις ανάγκες των ιδιοκτητών/διαχειριστών, με την παραδοχή ότι υπάρχουν κοινά συμφέροντα μεταξύ εργοδότη και εργαζομένων. Από την ευρύτερη, ωστόσο, βιβλιογραφία σχετικά με τις εργασιακές σχέσεις και τις σχέσεις παραγωγής στις μικρές επιχειρήσεις, προκύπτει ότι η παραδοχή αυτή δεν είναι πάντα αληθής. Για το λόγο αυτό, η ανασκόπηση στράφηκε και σε έρευνες με αντικείμενο το κοινωνικό, οικονομικό και ρυθμιστικό πλαίσιο της εργασίας στις ΠΜΜΕ. Όπως κατέστη προφανές, το πεδίο αυτό είχε ελάχιστα μελετηθεί κατά το παρελθόν σε επιχειρήσεις αυτού του μεγέθους, καθώς το ερευνητικό και βιβλιογραφικό ενδιαφέρον είχε εστιάσει σε μεγαλύτερες επιχειρήσεις. Μια τέτοια προσέγγιση είναι ελλιπής για διάφορους λόγους: παραβλέπει τις δυσκολίες που υπάρχουν κατά τις ρυθμιστικές και κανονιστικές επιθεωρήσεις των «δύσκολα προσεγγίσιμων» στην πλειοψηφία τους μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων, τις επιπτώσεις που κάτι τέτοιο μπορεί να έχει στον ανασχεδιασμό και στον επαναπροσδιορισμό των ρυθμιστικών στρατηγικών, αλλά και το βαθμό στον οποίο αυτές οι στρατηγικές μπορούν να αξιοποιήσουν τη θέση των ΠΜΜΕ στην «αλυσίδα αξίας» επιδιώκοντας τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής ή του αντίκτυπου της νομοθεσίας («έξυπνες στρατηγικές»). Επίσης, παραβλέπει το πολιτικό και οικονομικό πλαίσιο εντός του οποίου έχει επαναπροσδιοριστεί το επίκεντρο των πολιτικών και ο δημόσιος διάλογος όσον αφορά στη νομοθεσία, τους κινδύνους και το φόρτο για τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις εξαιτίας των ρυθμιστικών απαιτήσεων. Κατά συνέπεια, η παρούσα ανάλυση της διαθέσιμης εμπειρίας και του ρυθμιστικού πλαισίου για την επαγγελματική ασφάλεια και υγεία στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, φιλοδοξεί να είναι μια περισσότερο *συνεκτική κοινωνικο-οικονομική ανάλυση* σε σχέση με προηγούμενες ανασκοπήσεις.

Κατά τρίτον, στην ανάλυση ελήφθη υπόψη ο συσχετισμός μεταξύ του εκάστοτε εθνικού πλαισίου των ΠΜΜΕ στα κράτη μέλη της ΕΕ και των διαφοροποιήσεων που διαπιστώθηκαν από χώρα σε χώρα, ως προς την ύπαρξη και την ποιότητα μέτρων διασφάλισης της ΕΑΥ στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις. Στην ανάλυση, τα κράτη μέλη ομαδοποιήθηκαν ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της οικονομίας τους, τη δομή της εργασίας, τη νομοθεσία και τη δημόσια διοίκηση ούτως ώστε να γίνουν κατανοητές οι συνθήκες υπό τις οποίες τα διαφορετικά μέτρα διασφάλισης της ΕΑΥ δεν είναι το ίδιο αποτελεσματικά ούτε επωφελή για όλους στις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις ανά την ΕΕ.

Εν ολίγοις, η ανασκόπηση διερευνά τις νοοτροπίες, τους μηχανισμούς και τις πραγματικές συνθήκες που επηρεάζουν την επαγγελματική ασφάλεια και υγεία των εργαζομένων στις ΠΜΜΕ, με στόχο να συνεισφέρει στον επιστημονικό διάλογο και στη χάραξη πολιτικής. Το ζητούμενο είναι να πραγματοποιηθεί μια κριτική σύνοψη των διαθέσιμων γνώσεων σχετικά με τις διαδικασίες για την ΕΑΥ και τα αποτελέσματά τους στις ΠΜΜΕ, των στρατηγικών που τις υποστηρίζουν, του υποκείμενου κοινωνικού, οικονομικού και ρυθμιστικού πλαισίου και των επιπτώσεων που έχει το κενό γνώσης στο συγκεκριμένο τομέα για τη μελλοντική έρευνα.

Βασικά πορίσματα

Η παρούσα ανάλυση επιβεβαιώνει τη σημασία των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων για την οικονομία της ΕΕ. Πέραν του κοινωνικού ρόλου των ΠΜΜΕ, η σημασία τους γίνεται άμεσα αντιληπτή με ποσοτικούς όρους, δεδομένου ότι απασχολούν σημαντική μερίδα του εργατικού δυναμικού της ΕΕ. Εξίσου σημαντική, μολονότι πιο έμμεση, είναι η συμβολή τους στις δραστηριότητες και την παραγωγικότητα μεγαλύτερων επιχειρήσεων με τις οποίες συνδέονται, δημιουργώντας αλυσίδες αξίας μέσω σύναψης συμφωνιών εξωτερικής ανάθεσης εργασιών, συμβατικών σχέσεων και σχέσεων υπεργολαβίας. Είναι επίσης προφανές ότι, λόγω της πληθώρας οργανωτικών και επιχειρηματικών στρατηγικών σε συνδυασμό με τις πολύπλευρες ελλείψεις πόρων, σημαντικός αριθμός ΠΜΜΕ καταφεύγουν ενίοτε σε αθέμιτες πρακτικές, προκειμένου να διασφαλίσουν την οικονομική και επιχειρηματική βιωσιμότητά τους. Οι περισσότεροι εργαζόμενοι αυτών των επιχειρήσεων είναι πιθανότερο να εργάζονται υπό μη ικανοποιητικές συνθήκες, σε θέσεις χαμηλότερης ποιότητας και να εκτίθενται σε μεγαλύτερους κινδύνους για την υγεία, την ασφάλεια και την ευημερία τους απ' ό,τι οι εργαζόμενοι σε μεγαλύτερες επιχειρήσεις.

Παρά τη μεγάλη αβεβαιότητα στα δεδομένα, κάτι το οποίο δυσχεραίνει τη διενέργεια αξιόπιστης συγκριτικής μελέτης, από τη βιβλιογραφία προκύπτει με σχετική ασφάλεια ότι η συχνότητα σοβαρών τραυματισμών και θανάτων είναι αναλογικά μεγαλύτερη στις μικρότερες από ό,τι στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις, παρότι δεν αμφισβητείται ότι οι επιπτώσεις στην ΕΑΥ εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τον κλάδο δραστηριότητας. Αν και η συσχέτιση μεταξύ μεγέθους επιχείρησης και επιπτώσεων στις εργασιακές συνθήκες και την υγεία είναι πιο δύσκολο να προσδιοριστεί, υπάρχει πλήθος παραδειγμάτων που συνηγορούν ότι υπάρχει σχέση αντιστρόφως ανάλογη προς το μέγεθος της επιχείρησης ενώ δεν υπάρχει καμία έρευνα που να υποδεικνύει ότι οι συνθήκες εργασίας στις ΠΜΜΕ είναι υγιέστερες ή ασφαλέστερες από ό,τι στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις. Είναι, συνεπώς, βάσιμες οι ανησυχίες σχετικά με τα μέτρα που λαμβάνονται για την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων σε μεγάλο αριθμό πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων. Αυτή είναι η εικόνα που παρουσιάζουν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό όλα τα κράτη μέλη, ενώ προφανές είναι ότι σε κανένα από αυτά δεν υπάρχουν σοβαροί λόγοι εφησυχασμού.

Από την ανασκόπηση προκύπτει ότι η υγεία και η ασφάλεια των εργαζομένων σε μεγάλη μερίδα μικρών επιχειρήσεων διατρέχουν πολύ μεγαλύτερο κίνδυνο από ό,τι στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις συγκρίσιμων κλάδων, κάτι που οφείλεται σε ένα συνδυασμό κοινωνικο-οικονομικών και ρυθμιστικών παραγόντων. Οι λόγοι για την πλημμελή λήψη μέτρων διαχείρισης της ΕΑΥ σε αυτές τις επιχειρήσεις διαπιστώνονται σε πολλές μελέτες. Μερικές από αυτές είναι:

- η δυσχερής οικονομική θέση πολλών ΠΜΜΕ και η αδυναμία τους να επενδύσουν σε υποδομές για την ΕΑΥ,
- οι ανεπαρκείς γνώσεις των ιδιοκτητών/διαχειριστών, η ελλιπής ευαισθητοποίηση/ενημέρωση και η έλλειψη ικανοτήτων όσον αφορά την ΕΑΥ και το σχετικό ρυθμιστικό πλαίσιο,
- η έλλειψη ικανότητας διαχείρισης της επιχείρησής τους,
- η εταιρική νοοτροπία και ιεράρχηση των προτεραιοτήτων όπου η σημασία της ΕΑΥ τείνει να υποτιμάται, δεδομένης της έλλειψης πόρων και της ανασφάλειάς τους ως προς την οικονομική επιβίωση της επιχείρησής τους.

Για την περαιτέρω διερεύνηση των ανασταλτικών αυτών παραγόντων εξετάστηκε η έρευνα σχετικά τις εμπειρίες των εργαζομένων, τις εργασιακές σχέσεις και το ρυθμιστικό πλαίσιο της ΕΑΥ. Διαπιστώθηκε

ότι η «γενικότερη και πολύπλευρη έλλειψη πόρων» για την επαγγελματική ασφάλεια και υγεία σε πολλές ΠΜΜΕ είναι συνυφασμένη με το ευρύτερο κοινωνικό, οικονομικό και ρυθμιστικό πλαίσιο, καθώς και με τις εργασιακές σχέσεις, τις δομές και τις επιχειρηματικές σχέσεις των ΠΜΜΕ. Εξετάζοντας διεξοδικότερα τη σχετική βιβλιογραφία διαπιστώθηκε ανομοιογένεια μεταξύ των ΠΜΜΕ, όχι μόνο ως προς το θεσμικό πλαίσιο αλλά και ως προς τις εμπειρίες στους κόλπους τους, οι οποίες συχνά είναι για τους εργαζόμενους πολύ διαφορετικές από αυτές των εργοδοτών τους.

Από την έρευνα σχετικά με τη ρύθμιση της ΕΑΥ στις ΠΜΜΕ προκύπτει μια εικόνα μειωμένης, εν γένει, μέριμνας των ιδιοκτητών/διαχειριστών και δέσμευσης σε ό,τι αφορά τη συμμόρφωση προς τις ρυθμιστικές απαιτήσεις, ιδίως σε επιχειρήσεις με ανεπαρκείς πρακτικές για την ΕΑΥ. Για ακόμη μια φορά, το ζήτημα είναι περίπλοκο και η εικόνα κατακερματισμένη λόγω της ανομοιογένειας των ΠΜΜΕ. Η βιβλιογραφία περιέχει τυπολογίες που επιχειρούν να περιγράψουν τις τάσεις συμμόρφωσης και τους συναφείς αιτιολογικούς παράγοντες, όπου επιβεβαιώνεται ότι πολλές ΠΜΜΕ καταφεύγουν σε αθέμιτες πρακτικές για να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους, μεταξύ των οποίων η δυσανάλογη έκθεση των εργαζομένων σε κινδύνους για την ασφάλεια και την υγεία τους. Σύμφωνα με την έρευνα για τη ρύθμιση της ΕΑΥ σε αυτές ακριβώς τις επιχειρήσεις, η συμμόρφωση προς τις προβλεπόμενες διαδικασίες τείνει να είναι χαλαρότερη. Κατά την ανασκόπηση εντοπίστηκαν στη βιβλιογραφία νέες τάσεις στις στρατηγικές παρέμβασης, οι οποίες προκρίνουν έναν συνδυασμό μέτρων στο πλαίσιο νέων προσεγγίσεων οικονομικής διαχείρισης και επιβολής κανόνων, ικανών να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά αυτές τις προκλήσεις. Παρόλα αυτά, οι πηγές που επιβεβαιώνουν την αποτελεσματικότητά τους ήταν περιορισμένες.

Όσον αφορά τις στρατηγικές για τη λήψη κατάλληλων μέτρων για την ΕΑΥ στις ΠΜΜΕ, εντοπίστηκαν κάποια στοιχεία που επιβεβαιώνουν την αποτελεσματικότητα συγκεκριμένων μόνο παρεμβάσεων. Σε γενικές γραμμές προκύπτει, πάντως, ότι οι έρευνες στο συγκεκριμένο τομέα δεν έχουν αναλύσει επαρκώς το πλαίσιο στο οποίο πραγματοποιούνται οι παρεμβάσεις, ούτε τη δυνατότητα μεταφοράς αυτών των παρεμβάσεων. Το γεγονός αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι, παρά την αυξανόμενη βιβλιογραφία σχετικά με συγκεκριμένες παρεμβάσεις, για την κατανόηση της αποτελεσματικότητας, των ωφελούμενων και του πλαισίου αυτών των μηχανισμών απαιτείται περαιτέρω αξιολόγηση σε μεγαλύτερη κλίμακα.

Από την ανασκόπηση προκύπτει ότι το εκάστοτε εθνικό πλαίσιο αποτελεί επιπρόσθετο και σημαντικό παράγοντα που καθορίζει τα μέτρα στους χώρους εργασίας και τα αποτελέσματά τους. Από την ανάλυση των δεδομένων της δεύτερης ευρωπαϊκής έρευνας για τις επιχειρήσεις σχετικά με τους νέους και τους αναδυόμενους κινδύνους (ESENTER-2) προέκυψε ότι τα κράτη μέλη με καθιερωμένο ρυθμιστικό πλαίσιο που εστιάζει στις διαδικασίες διαχείρισης της ΕΑΥ αναφέρουν εν γένει μεγαλύτερο αριθμό καλών πρακτικών διαχείρισης της ΕΑΥ από ό,τι τα κράτη μέλη στα οποία θεσπίστηκαν πρόσφατα τέτοιου είδους ρυθμίσεις. Όπως, όμως, υποστηρίζεται στην πλήρη έκθεση, η διαπίστωση αυτή υπεραπλουστεύει μια κατά πάσα πιθανότητα πιο περίπλοκη πραγματικότητα, στην οποία οι εθνικές διαφορές δεν εξηγούνται απλά και μόνο από το πόσο νωρίς ή αργά υιοθέτησαν τα κράτη μέλη ρυθμιστικές προσεγγίσεις βασισμένες σε διαδικασίες αντί σε προκαθορισμένες προδιαγραφές. Οι αποκλίσεις αυτές γίνονται καλύτερα κατανοητές υπό το πρίσμα των παραγόντων που καθορίζουν αυτές τις αλλαγές και του ρόλου που διαδραματίζουν οι οικονομικοί συντελεστές, το κράτος και η κοινωνία των πολιτών. Οι καθοριστικοί αυτοί παράγοντες εξετάζονται αναλυτικότερα στην πλήρη έκθεση.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία και την κατάταξη των χωρών σε ομάδες για τους σκοπούς της ανάλυσης, ο βαθμός ικανότητας των ΠΜΜΕ να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά σε προκλήσεις που σχετίζονται με την παγκοσμιοποίηση είναι διαφορετικός μεταξύ των κρατών μελών της βόρειο-δυτικής Ευρώπης και των κρατών μελών της νοτιο-ανατολικής Ευρώπης. Το γεγονός αυτό μπορεί με τη σειρά του να επηρεάζει τα ποσοστά των επιχειρήσεων που καταφεύγουν σε αθέμιτες στρατηγικές επιβίωσης στα διάφορα κράτη μέλη. Είναι μάλλον απίθανο οι διαφορές αυτές να οφείλονται αποκλειστικά και μόνο στα εγγενή χαρακτηριστικά των ΠΜΜΕ. Μεγαλύτερο ρόλο διαδραματίζει η αλληλεπίδραση αυτών των επιχειρήσεων με το κοινωνικό, πολιτικό, ρυθμιστικό και οικονομικό τους πλαίσιο. Οι περισσότερες έρευνες εστιάζουν στις επιπτώσεις του εν λόγω πολυδιάστατου πλαισίου σε θέματα όπως οι συλλογικές διαπραγματεύσεις και ο προσδιορισμός του μισθού, ενώ λιγότερες είναι εκείνες που διερευνούν τις επιπτώσεις τους στα μέτρα για την ΕΑΥ και τα αποτελέσματά τους.

Προβληματισμοί με αφορμή τα ευρήματα

Πολλές πηγές περιγράφουν τις ΠΜΜΕ ως σημαντικό παράγοντα της ευρωπαϊκής κοινωνίας και οικονομίας, όπου συνεισφέρουν με ποικίλους τρόπους, άλλοτε ως εργοδότες και άλλοτε υποστηρίζοντας τη λειτουργία μεγαλύτερων επιχειρήσεων οι οποίες επιτυγχάνουν καλύτερα οικονομικά αποτελέσματα αναθέτοντας μέρος των εργασιών τους, μαζί με το σχετικό κόστος και τους κινδύνους, στις μικρότερες επιχειρήσεις. Σε πολλές περιπτώσεις, οι επιπτώσεις αυτών των κινδύνων δεν γίνονται αντιληπτές από τα συστήματα αναφοράς και καταγραφής, διότι δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής τους. Μία τέτοια περίπτωση είναι οι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις, ιδίως εάν ληφθεί υπόψη ότι η αυξανόμενη παραοικονομία στην ΕΕ στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό σε επιχειρήσεις αυτού του μεγέθους.

Σε ό,τι αφορά το ρόλο των ΠΜΜΕ στην οικονομία, από τη βιβλιογραφία προκύπτουν αντικρουόμενες αναφορές. Σε ορισμένες, οι οποίες εστιάζουν σε επιχειρήσεις με δραστηριότητες υψηλής προστιθέμενης αξίας, οι ΠΜΜΕ παρουσιάζονται ως παραδείγματα επιχειρηματικής επιτυχίας και σημαντικοί συντελεστές της οικονομικής ανάπτυξης. Σύμφωνα με άλλες, πολλές ΠΜΜΕ καταφεύγουν, λόγω έλλειψης πόρων, σε αθέμιτες στρατηγικές επιβίωσης και δραστηριοποιούνται στις παρυφές της οικονομίας, συχνά σε αγορές με χαμηλές απαιτήσεις εισόδου, λειτουργώντας συνήθως ως υπεργολάβοι ή στο πλαίσιο άλλων σχέσεων εξάρτησης από μεγαλύτερες επιχειρήσεις οι οποίες δεν τους αφήνουν πολλά περιθώρια στη λήψη αποφάσεων. Άλλες πάλι πηγές περιγράφουν τις θέσεις εργασίας στις ΠΜΜΕ ως υψηλά αμειβόμενες, ευέλικτες θέσεις υψηλού κοινωνικού κύρους, με ποικιλία καθηκόντων και μεγάλη ζήτηση στην αγορά εργασίας τις οποίες επιλέγουν συνειδητά εργαζόμενοι υψηλής ειδίκευσης. Αντιθέτως, άλλες πηγές παρουσιάζουν μια εικόνα επισφαλών και επικίνδυνων θέσεων εργασίας χαμηλής, ως επί το πλείστον, ποιότητας, στις οποίες απασχολούνται εργαζόμενοι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου ή με ανεπαρκή ειδίκευση. Τέλος, όπως προαναφέρθηκε, από τη διεξοδική ανάλυση των ερευνών προκύπτει μια αντιστρόφως ανάλογη σχέση μεταξύ του μεγέθους της επιχείρησης και των σοβαρών τραυματισμών και θανάτων, ενώ άλλοι, λιγότερο αξιόπιστοι δείκτες (όπως η απώλεια ημερών εργασίας λόγω τραυματισμού) υποδεικνύουν διαφορετικές τάσεις, για παράδειγμα λιγότερους τραυματισμούς και θανάτους στις πολύ μικρές από ό,τι στις μικρές επιχειρήσεις.

Οι αντιφατικές αυτές διαπιστώσεις σχετικά με τις ΠΜΜΕ βασίζονται σε ανεπαρκώς αξιόπιστα δεδομένα και οφείλονται στην ετερογένεια που χαρακτηρίζει τις ΠΜΜΕ ως ομάδα. Για τους λόγους αυτούς, οποιαδήποτε γενίκευση σχετικά με τις ΠΜΜΕ πρέπει να γίνεται με προσοχή, αν και κάποιες ευρείες κατηγοριοποιήσεις μπορούν να χρησιμεύσουν στη χάραξη αποτελεσματικών πολιτικών, όπως καθίσταται προφανές από τη βιβλιογραφία. Όσον αφορά τα μέτρα για την υγεία, την ασφάλεια και την ευημερία των εργαζομένων στις ΠΜΜΕ, από τις προγενέστερες αναλύσεις καθώς και από την πρόσφατη πανευρωπαϊκή έρευνα προκύπτει συστηματικά ότι τα μέτρα αυτά είναι πιο σπάνια στις μικρότερες από ό,τι στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως κλάδου οικονομικής δραστηριότητας ή χώρας. Πολλές από τις επιχειρήσεις αυτές, αν και όχι όλες, χρησιμοποιούν αθέμιτες πρακτικές επιβίωσης ή δραστηριοποιούνται σε τομείς που παραδοσιακά θεωρούνται υψηλού κινδύνου όσον αφορά σωματικούς τραυματισμούς ή προβλήματα υγείας. Περαιτέρω στοιχεία υποδεικνύουν ότι οι συνθήκες αυτές συνδέονται με δυσανάλογα ποσοστά αναποτελεσματικών μέτρων σε θέματα υγείας και ασφάλειας στην εργασία και χαμηλή ποιότητα των θέσεων εργασίας, σε μεγάλη μερίδα των επιχειρήσεων αυτών. Οι πτυχές αυτές προσφέρονται για περαιτέρω διερεύνηση και μπορούν να αποτελέσουν αφετηρία προβληματισμού σχετικά με το πλαίσιο πολιτικής.

Το πλαίσιο πολιτικής

Είναι προφανές ότι στο πλαίσιο των οικονομικών πολιτικών που εφαρμόζονται σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών κατά τις πρόσφατες δεκαετίες, οι ΠΜΜΕ διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη. Έχουν γίνει προσπάθειες να ενισχυθεί αυτός ο ρόλος μέσω οικονομικών και ρυθμιστικών πολιτικών που στοχεύουν στην προαγωγή της ευελιξίας και στην άρση των περιπτώσεων περιορισμών στις επιχειρηματικές δραστηριότητες. Οι πολιτικές αυτές μπορούν να συμβάλλουν στη μεγαλύτερη αυτονομία των επιχειρήσεων όσον αφορά τη ρύθμιση της ΕΑΥ, όμως ταυτόχρονα δημιουργούν γόνιμο έδαφος για αθέμιτες στρατηγικές τις οποίες υιοθετούν ως μέσο επιβίωσης πολλές ΠΜΜΕ, ιδίως όσες βρίσκονται σε δυσμενή οικονομική θέση και υποφέρουν από έλλειψη πόρων. Κατ' αυτόν τον τρόπο

υπονομεύεται τόσο η ποιότητα όσο και η αποτελεσματικότητα των μέτρων για την ΕΑΥ. Οι πολιτικές απορρύθμισης (ή επαναρρύθμισης) στοχεύουν στην άρση των κανόνων, στην εξαίρεση επιχειρήσεων κάτω ενός συγκεκριμένου μεγέθους από το πεδίο εφαρμογής των κανονισμών ή στην τροποποίηση του πεδίου εφαρμογής των κανονισμών. Οι πολιτικές αυτές εντάσσονται σε ευρύτερες παρεμβάσεις που αποσκοπούν στον περιορισμό του ρυθμιστικού ρόλου του κράτους και στη μείωση, εν γένει, των δημόσιων ρυθμιστικών αρχών, ενθαρρύνοντας την ανάληψη του ρυθμιστικού ρόλου από την αγορά και άλλους ιδιωτικούς ρυθμιστικούς φορείς. Αυτό είχε ως συνέπεια να μειωθεί κατά τα πρόσφατα έτη το μέγεθος και το πεδίο αρμοδιοτήτων πολλών δημόσιων ρυθμιστικών αρχών, περιλαμβανομένων των αρχών που συστάθηκαν για την εποπτεία των μέτρων προστασίας της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων. Ταυτοχρόνως, οι αρχές αυτές έχουν αναγκαστεί να διαθέτουν τους περιορισμένους πόρους τους για ρυθμιστικές παρεμβάσεις αυξανόμενης περιπλοκότητας και ποικιλομορφίας, ως απάντηση στις τάσεις εξωπορισμού και κατακερματισμού της οργάνωσης της εργασίας που προωθούν οι κρατούσες οικονομικές και ρυθμιστικές πολιτικές στις αναδιαρθρωμένες οικονομίες της ΕΕ. Παρά τη γενική τάση μείωσης των συνολικών ποσοστών τραυματισμών, δεν μπορεί να παραβλεφθεί ο συσχετισμός μεταξύ των διαρθρωτικών αυτών αλλαγών και της υποβάθμισης της υγείας και της ασφάλειας πολλών εργαζομένων σε ΠΜΜΕ, ιδίως όσων εργάζονται σε επιχειρήσεις που καταφεύγουν στις αθέμιτες πρακτικές επιβίωσης για τις οποίες έχει γίνει λόγος. Υπό αυτό το πρίσμα, δεν είναι εντελώς σαφές το πώς, για παράδειγμα, θα επιτευχθούν οι στόχοι του Στρατηγικού Πλαισίου της ΕΕ που θεσπίστηκε το 2014 για την Υγεία και την Ασφάλεια στην Εργασία και, ιδίως, η «βελτίωση της εφαρμογής των υφιστάμενων νομοθετικών προβλέψεων και κανονισμών για την επαγγελματική ασφάλεια και υγεία, ενισχύοντας ιδίως την ικανότητα των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων να εφαρμόζουν αποτελεσματικές και αποδοτικές στρατηγικές πρόληψης των κινδύνων».

Όπως προκύπτει, οι εξελίξεις αυτές θέτουν υπό δοκιμασία την ικανότητα των ρυθμιστικών αρχών να εποπτεύουν τη συμμόρφωση των ΠΜΜΕ προς τους εκάστοτε γενικούς κανονισμούς επαγγελματικής ασφάλειας και υγείας των κρατών μελών, δεδομένης ιδίως της μείωσης των πόρων που έχουν στη διάθεσή τους για το σκοπό αυτό. Από τις γενικότερες έρευνες για το ισχύον ρυθμιστικό πλαίσιο καθίσταται σαφές ότι τόσο η αγορά όσο και οι εθελοντικές πρωτοβουλίες ρύθμισης που προωθούνται από την οικονομική πολιτική έχουν περιορισμένο αντίκτυπο στις ΠΜΜΕ, οι οποίες είτε δεν είναι διατεθειμένες είτε είναι ανίκανες να εφαρμόσουν ανάλογα μέτρα. Όπως δείχνουν οι έρευνες σχετικά με τις τάσεις συμμόρφωσης, σε τομείς με μεγάλες αλυσίδες εφοδιασμού όπου η αγορά ρυθμίζεται βάσει τιμών και απαιτήσεων παράδοσης, οι επιχειρηματικές τακτικές που ακολουθούν οι ΠΜΜΕ -οι οποίες βρίσκονται στο τέλος της αλυσίδας εφοδιασμού-, δεν φαίνεται να επηρεάζουν τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις σε βαθμό ώστε οι τελευταίες να μεριμνούν για τυχόν κυρώσεις ή δυσμενείς επιπτώσεις στη δική τους φήμη. Για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων που εντοπίστηκαν στη βιβλιογραφία και τη διασφάλιση της συμμόρφωσης των μικρών επιχειρήσεων, οι οποίες δεν μπαίνουν εύκολα στο στόχαστρο του ρυθμιστικού ελέγχου, έχουν αναπτυχθεί καινοτόμες προσεγγίσεις όπως συνδυασμοί ρυθμιστικών μέτρων, η επιβολή υποχρεώσεων στις επιχειρήσεις που βρίσκονται στην αρχή της αλυσίδας εφοδιασμού, ο συνδυασμός εμπορικών κινήτρων με την επιβολή νομικών υποχρεώσεων, η στρατηγική αξιοποίηση μέσων για την αύξηση των κινδύνων που ενέχει για τη φήμη των επιχειρήσεων η μη συμμόρφωση τους προς τις εν λόγω απαιτήσεις κ.λπ. Όπως όμως έχει ήδη διαπιστωθεί, δεν υπάρχουν πολλά στοιχεία που να επιβεβαιώνουν την αποτελεσματικότητα των προσεγγίσεων αυτών στην πράξη.

Περαιτέρω έρευνα

Κατά την ανασκόπηση κατέστη προφανές η ανάγκη περαιτέρω έρευνας σε δύο βασικούς και αλληλοσυνδεόμενους τομείς. Κατά πρώτον, εντοπίζονται κενά στις διαθέσιμες γνώσεις σχετικά με την ΕΑΥ στις ΠΜΜΕ της ΕΕ, τα οποία είναι σκόπιμο να διερευνηθούν σε μελλοντικές μελέτες. Κατά δεύτερον, υπάρχουν αρκετά ζητήματα σχετικά με την ποιότητα και την εμπέλεια των προηγούμενων ερευνών τα οποία θα μπορούσαν να διερευνηθούν σε μελλοντικές μελέτες. Τα ζητήματα αυτά περιγράφονται συνοπτικά στις παραγράφους που ακολουθούν, αναλύονται δε με περισσότερες λεπτομέρειες στα συμπεράσματα και στις συστάσεις της παρούσας έκθεσης.

Ανάλυση ποσοτικών αποτελεσμάτων

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, από τη συστηματική και έγκυρη ανάλυση της βιβλιογραφίας προκύπτει με ικανοποιητικό βαθμό βεβαιότητας η ύπαρξη μιας αντιστρόφως ανάλογης σχέσης μεταξύ μεγέθους επιχείρησης και ποσοστών σοβαρών και θανάσιμων τραυματισμών κατά την εργασία. Υπάρχουν επίσης ενδείξεις μιας ομοίως αντιστρόφως ανάλογης σχέσης μεταξύ του μεγέθους της επιχείρησης και της καλής επίδοσης όσον αφορά την έκθεση σε άλλους τύπους τραυματισμών, τα προβλήματα υγείας που σχετίζονται με την εργασία, την ποιότητα των θέσεων εργασίας και την ποιότητα του εργασιακού περιβάλλοντος. Παρόλα αυτά, η ποιότητα και η διαθεσιμότητα αυτών των ενδείξεων είναι χαμηλή και ποικίλλει μεταξύ των κρατών μελών. Από ό,τι φαίνεται, πάντως, οι εθνικές έρευνες από τις οποίες προκύπτουν αυτά τα δεδομένα φθίνουν σε αριθμό και ποιότητα. Στα περισσότερα κράτη μέλη δεν υπάρχουν τέτοιου είδους αναλύσεις. Δεδομένων των ζητημάτων πολιτικής που περιγράφονται στην προηγούμενη ενότητα και, ιδίως, της ανάγκης ενίσχυσης του ρόλου των ΠΜΜΕ στην οικονομία με γνώμονα την υγεία, την ασφάλεια και την ευημερία των εκατομμυρίων εργαζομένων τους, η διαθεσιμότητα αξιόπιστων δεδομένων για την ανάλυση των επιδόσεων των επιχειρήσεων στον τομέα της ΕΑΥ είναι σημαντική και μπορεί να χρησιμεύσει ως βάση για την περαιτέρω ανάλυση των επιπτώσεων ανά μέγεθος και κλάδο.

Συνοψίζοντας, από τα πορίσματα προκύπτει ότι οι κίνδυνοι για την υγεία και την ασφάλεια ενός μεγάλου ποσοστού εργαζομένων σε ΠΜΜΕ είναι αυξημένοι εξαιτίας ενός συνδυασμού ανεπαρκών μέτρων προστασίας σε καταστάσεις μεγάλης επικινδυνότητας, ιδίως σε επιχειρήσεις που καταφεύγουν σε αθέμιτες τακτικές οικονομικής επιβίωσης. Είναι, ωστόσο, προφανές ότι υπάρχουν και ΠΜΜΕ στις οποίες επικρατούν συνθήκες χαμηλότερης επικινδυνότητας, ή ΠΜΜΕ οι οποίες επενδύουν στην επαγγελματική τους καταξίωση αποφεύγοντας αθέμιτες πρακτικές. Πρόσφατες έρευνες υποδεικνύουν ότι σε αυτήν την κατηγορία επιχειρήσεων οι επαγγελματικοί κίνδυνοι είναι πιο διαχειρίσιμοι και ότι το υψηλό επίπεδο επαγγελματικής ασφάλειας και υγείας συνδέεται με την επιχειρηματική ευημερία. Ωστόσο, δεν υπάρχουν δεδομένα που να περιγράφουν την κατάσταση με μεγαλύτερη ακρίβεια. Για την περαιτέρω μελέτη αυτών των ζητημάτων θα ήταν χρήσιμη μια διεξοδικότερη συγκριτική ανάλυση καλύτερων ποσοτικών δεδομένων ανά κλάδο και χώρα.

Πλαίσιο

Είναι σκόπιμο να διερευνηθεί η εμβέλεια των ερευνών με επίκεντρο την ΕΑΥ στις ΠΜΜΕ, η οποία φαίνεται, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, να περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στα συμφέροντα και τις εμπειρίες των ιδιοκτητών/διαχειριστών. Οι μελλοντικές έρευνες πρέπει να λάβουν υπόψη την ποιότητα των *εμπειριών των εργαζομένων* σε σχέση με την επαγγελματική ασφάλεια και υγεία στις ΠΜΜΕ. Κάτι τέτοιο δεν σημαίνει ότι οι ιδιοκτήτες/διαχειριστές δεν πρέπει να αποτελούν αντικείμενο μελέτης –οι έρευνες έχουν εντοπίσει τον κεντρικό ρόλο που διαδραματίζουν για την ΕΑΥ. Ομοίως, δεν μπορεί να παραβλεφθεί το επιχειρηματικό και οικονομικό πλαίσιο των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων. Είναι, ωστόσο, σημαντικό να αναγνωριστεί ότι για τη μελέτη του περιβάλλοντος και των παραγόντων που καθορίζουν τις εμπειρίες των εργαζομένων, απαιτείται το κατάλληλο θεωρητικό πλαίσιο και η μεθοδολογία, τα οποία φαίνεται ότι λείπουν από πολλές εξειδικευμένες έρευνες για την ΕΑΥ. Για τον σκοπό αυτό μπορούν να αξιοποιηθούν μελέτες από την ευρύτερη βιβλιογραφία σε θέματα κοινωνιολογίας και εργασιακών σχέσεων.

Πρέπει επίσης να αναγνωριστεί ότι για μια εις βάθος ανάλυση είναι σημαντικό να γίνουν κατανοητές οι επιπτώσεις του επιχειρηματικού, οικονομικού και ρυθμιστικού πλαισίου ΕΑΥ που διέπει τις ΠΜΜΕ. Ανάλογα με τη θέση τους στην αγορά, οι ΠΜΜΕ συνάπτουν σχέσεις εξάρτησης οι οποίες, σύμφωνα με πολλές έρευνες, έχουν επιπτώσεις στην ΕΑΥ καθώς καθορίζουν την έκβαση των ρυθμιστικών και διοικητικών παρεμβάσεων στον συγκεκριμένο τομέα. Πολλές βιβλιογραφικές πηγές εξετάζουν τις επιπτώσεις των σχέσεων αυτών στις συνθήκες εργασίας, καθώς και σε θέματα διαχείρισης και ρύθμισης, αν και το άμεσο αντικείμενο μελέτης τους δεν είναι οι ΠΜΜΕ. Αυξανόμενος είναι επίσης ο αριθμός μελετών που εστιάζουν στις επιπτώσεις της παράτυπης οικονομίας, της αδήλωτης εργασίας και της οικονομικής μετανάστευσης, οι οποίες γίνονται δυσανάλογα αισθητές στις ΠΜΜΕ και ιδίως σε όσες χρησιμοποιούν αθέμιτες τακτικές επιβίωσης. Κατά συνέπεια, και στους τομείς αυτούς υπάρχουν σημαντικά κενά τα οποία πρέπει να διερευνηθούν περαιτέρω.

Παρεμβάσεις

Τα κενά που εντοπίστηκαν στις γνώσεις όσον αφορά τη σχέση μεταξύ παρεμβάσεων, αποτελεσματικότητας, μεταφοράς εμπειριών και του ευρύτερου ρυθμιστικού και οικονομικού πλαισίου που επηρεάζουν τα εν λόγω ζητήματα είναι ενδεικτικά της ανάγκης για περαιτέρω έρευνα. Οι μελλοντικές ερευνητικές προσπάθειες πρέπει να επικεντρώνονται λιγότερο στο περιγραφικό σκέλος των προγραμμάτων, στρατηγικών και παρεμβάσεων και περισσότερο σε πιο εμπειριστατωμένες αναλύσεις της χρήσης και των επιπτώσεών τους, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά και το πλαίσιο του εκάστοτε τομέα.

Έχει επίσης διαπιστωθεί ότι οι έρευνες σχετικά με τις παρεμβάσεις στις ΠΜΜΕ εστιάζουν κυρίως στα μέτρα αντιμετώπισης των συμβατικών κινδύνων, όπως οι χημικοί, οι φυσικοί ή οι βιολογικοί κίνδυνοι. Οι μελέτες που εξετάζουν παρεμβάσεις πρόληψης ή ελέγχου των ψυχοκοινωνικών κινδύνων στις ΠΜΜΕ είναι λιγοστές. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχει η ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης των πιθανών σχέσεων μεταξύ της ποιότητας των θέσεων εργασίας, των εργασιακών συνθηκών και των ψυχοκοινωνικών κινδύνων, οι οποίοι υποδεικνύονται τόσο από συγκεντρωτικά ποσοτικά δεδομένα υψηλής ποιότητας όσο και από πιο διεξοδικές ποιοτικές μελέτες της έμπρακτης εμπειρίας στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις. Παράλληλα, είναι σκόπιμο να προσδιοριστεί το κατά πόσον μπορούν οι παρεμβάσεις να βελτιώσουν τα επίπεδα ψυχικής και συναισθηματικής υγείας των εργαζομένων.

Εθνικό πλαίσιο

Από την ανασκόπηση αναδεικνύεται η σημασία του εθνικού πλαισίου τόσο για τη διαμόρφωση και την έκβαση των μέτρων για την επαγγελματική υγεία και ασφάλεια στις ΠΜΜΕ όσο και για την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων. Είναι προφανές ότι οι ΠΜΜΕ δεν είναι αποκομμένες από το ευρύτερο πλαίσιο της χώρας στην οποία είναι εγκατεστημένες, στο οποίο άλλωστε εντάσσονται και τα εθνικά συστήματα υγείας και ασφάλειας στην εργασία. Η τεχνική ομαδοποίησης των χωρών για τους σκοπούς της ανάλυσης στο πλαίσιο της παρούσας ανασκόπησης μπορεί να χρησιμεύσει ως μοντέλο για μια περαιτέρω διεξοδική συγκριτική ανάλυση των παραγόντων που καθορίζουν τα μέτρα για την ΕΑΥ στις ΠΜΜΕ και την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων για την εφαρμογή τους.

Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, με την παρούσα ανασκόπηση διαπιστώθηκε η ανεπάρκεια των μέτρων και το χαμηλό επίπεδο επαγγελματικής ασφάλειας και υγείας σε μεγάλο ποσοστό πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων και εντοπίστηκαν οι σχετικοί αιτιολογικοί παράγοντες όπως προκύπτουν από την ερευνητική βιβλιογραφία. Υποδεικνύεται ο ρόλος που διαδραματίζουν στις εντοπισθείσες αδυναμίες τόσο το οικονομικό και το ρυθμιστικό πλαίσιο όσο και οι πολιτικές σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Επισημαίνονται επίσης τα συμπεράσματα τα οποία μπορούν να εξαχθούν από προηγούμενες έρευνες σχετικά με τις παρεμβάσεις και τους πόρους που απαιτούνται για τη βελτίωση των μέτρων αυτών και της αποτελεσματικότητάς τους. Τέλος, προσδιορίζονται τα κενά γνώσης για την κατανόηση των συγκεκριμένων ζητημάτων καθώς και το πλαίσιο στο οποίο λαμβάνουν χώρα. Οι τομείς αυτοί χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης η οποία μπορεί να αποβεί πολύ εποικοδομητική. Για το σκοπό της διερεύνησης αυτής θα ήταν σκόπιμο να διεξαχθούν στο μέλλον επιτόπιες έρευνες στις ΠΜΜΕ στο πλαίσιο εθνικών μελετών, οι οποίες θα εξετάζουν με πιο διεξοδικό τρόπο το ευρύτερο ρυθμιστικό, οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο που, σύμφωνα με την παρούσα έκθεση, καθορίζει σε σημαντικό βαθμό τα μέτρα για την ΕΑΥ και την έκβασή τους στις ΠΜΜΕ.

Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία (EU-OSHA) είναι να καταστήσει τους χώρους εργασίας στην Ευρώπη ασφαλέστερους, υγιέστερους και παραγωγικότερους. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός ερευνά, αναπτύσσει και διανέμει αξιόπιστη, ισορροπημένη και αμερόληπτη πληροφόρηση σχετικά με την ασφάλεια και την υγεία στην εργασία και διοργανώνει πανευρωπαϊκές εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης. Ιδρύθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση το 1994 και έχει την έδρα του στο Μπιλμπάο της Ισπανίας. Φέρνει σε επαφή εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των κυβερνήσεων των κρατών μελών, των οργανώσεων των εργοδοτών και των εργαζομένων, καθώς και κορυφαίους εμπειρογνώμονες από κάθε ένα εκ των κρατών μελών της ΕΕ και άλλες χώρες.

Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία

Santiago de Compostela 12, 5ος όροφος
48003 Μπιλμπάο, Ισπανία
Τηλ. +34 944358400
Φαξ +34 944358401
Ηλ.ταχ.: information@osha.europa.eu

<http://osha.europa.eu>

